

2. Сkochиляс С. Реструктуризація підприємств в умовах трансформації економіки/ Сkochиляс С.// Економічний аналіз. – 2009. – Випуск 4. – С. 300-303.

3. Кондур О. С. Реструктуризація як один із напрямків трансформацій у системі управління підприємств/ Кондур О. С., Марчук Л. В // Регіональний вимір сензитивності механізмів управління: правовий, фінансово-економічний, психологічний аспекти: Матеріали VII Всеукраїнської науково – практичної конференції, 10-11 грудня 2009 р., Чернівецька філія МАУП/ Упорядн. О. В. Поляк, Н. Є. Килипенко. – Чернівці: Букрек, 2010. – С. 194-197.

4. Гужва В. М. Інформаційні системи в міжнародному бізнесі: Навч. посіб./ В. М. Гужва, А. Г. Постевой. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 458 с.

5. Гріфін Р. Основи менеджменту: підручник / Гріфін Р., Яцура В. Наук. ред. В. Яцури, Д. Олесневич. – Львів: Бак, 200. – 624 с.

6. Шаралдаєва И. А. Теоретические основы реструктуризации: Учебное пособие/ Шаралдаев И. А. – Улан-Удэ: Изд-во ВСГТУ, 2005. – 160с.

7. Темкин А. Реструктуризация бизнеса или финансовое оздоровление? Темкин А. // Управление компанией. – 2003. – № 4. – С.16-19.

Examined role of information technologies and feature of their application during restructuring of enterprises.

Сус Т. Й.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В КАРПАТСЬКОМУ МАКРОРЕГІОНІ

Розглянуто стратегію розвитку сільськогосподарського виробництва в Карпатському макрорегіоні. Запропоновано концепцію екологізації АПК макрорегіону. Проаналізовано основні напрямки екологізації сільського господарства та фактори, які сприятимуть її здійсненню.

Ключові слова: макрорегіон, екологізація, біорізноманіття, екологічне землеробство, екологічне тваринництво.

I. Вступ. Сучасний етап розвитку сільськогосподарського виробництва в Карпатському макрорегіоні характеризується безперервним збільшенням площ під монокультурами, що негативно впливає на родючість ґрунту, посилює ерозійні процеси.

У зв'язку з тим, що сільське господарство завжди пов'язане з перетворенням природи і чинить негативний вплив на довкілля при застосуванні інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур. Постійне нарощування виробництва продукції піднесло ці перетворення на новий рівень і тому нині сільське господарство спричиняє величезні екологічні негаразди, призводячи до виснаження екосистем та втрати біологічного різноманіття.

Глибока економічна криза в сільському господарстві регіону потребує переорієнтації сільськогосподарського виробництва на забезпечення продовольчої безпеки, підвищення ефективності та конкурентоспроможності продукції з одночасним впровадженням технологій екологізації на всіх

етапах виробничого процесу. Вступ України в СОТ зумовлює розробку стратегії сільськогосподарського виробництва, яка базується на концепції сталого агроекологічного розвитку. Впровадження даної концепції в Карпатському макрорегіоні дозволить зупинити деградацію сільськогосподарських угідь, вивести сільськогосподарське виробництво на якісно новий інноваційний рівень розвитку та зберегти чисте довкілля для прийдешніх поколінь. Сталий агроекологічний розвиток дозволяє узгодити й гармонізувати економічні, екологічні та соціальні цілі в галузі сільського господарства та природокористування. Важливим аспектом впровадження стратегії сталого агроекологічного розвитку територій є можливість збереження здоров'я населення за рахунок сприятливого життєвого середовища, підсилення туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону через споживання екологічно чистих продуктів, збереження біорізноманіття, забезпечення стандартів екологічно чистого середовища та підвищення конкурентоздатності туристично-рекреаційного комплексу на міжнародному ринку туристичних послуг.

Проблеми екологізації сільського господарства України та формування сталого агроекологічного розвитку розглянуто в працях М. Маліка, М. Хвесика, В. Скальського, Є. Милованова, О. Ходаківської, Г. Зайчук та ін.

М. Й. Малік та М. А. Хвесик обґрунтовують необхідність ...”сучасного теоретико-методологічного забезпечення нових організацій-

но-управлінських форм сталого розвитку агрокомплексу України, які адекватно б реагували на соціальні, економічні й екологічні зміни сьогодення “ [1, с.11].

Г. О. Зайчук розглядає виробництво екологічно чистих продуктів харчування як стратегічний напрямок розвитку сільгоспвиробництва. “Основна мета органічного сільського господарства, – на думку Г. Зайчук, полягає в тому, щоб оптимізувати показники здоров’я населення і продуктивність взаємопов’язаних природних систем – ґрунтового життя, рослин, тварин і людей ” [2, с.101].

Проте питання впровадження екологічного сільгоспвиробництва на регіональному рівні досліджені недостатньо. Особливо актуальним залишається методологічний підхід розробки і впровадження концепції екологічного сільгоспвиробництва, виходячи з регіональних особливостей та системної кризи в сільському господарстві, низької ефективності тваринницької галузі.

II. Постановка завдання. Метою статті є розробка концептуальних засад екологізації агропромислового виробництва, виходячи зі специфіки Карпатського макрорегіону.

III. Результати. Карпатський макрорегіон об’єднує Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську та Чернівецьку області і займає майже 10% земельної площі України, де проживає 13% населення і виробляється 12% продукції сільського господарства. Сучасний стан сільського господарства характеризується стагнацією, особливо потерпає від кризи тваринницька галузь, зокрема молочне і м’ясне скотарство. В рослинництві характерним є вирощування монокультур, зокрема зернових та ріпаку без дотримання науковообґрунтованих сівозмін з застосуванням інтенсивних технологій іноземними інвесторами та великими сільгосппідприємствами. Враховуючи адміністративно-територіальне розміщення та перебування з п’ятьма зарубіжними країнами, розглянемо можливі стратегії розвитку сільгоспвиробництва макрорегіону:

1. Забезпечення продовольчої безпеки та самодостатності макрорегіону шляхом ведення інтенсивного сільгоспвиробництва, яке базується на широкому застосуванні мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин та вирощування генетично модифікованих організмів;

2. Стратегія побудована на враховуванні

ринкової кон’юнктури та вирощуванні найбільш прибуткових культур, зокрема ріпаку.

3. Стратегія сталого агроекологічного розвитку, забезпечення продовольчої самодостатності макрорегіону, збереження біорізноманіття та виробництво екологічно чистих продуктів харчування.

Перша стратегія не враховує світові тенденції прискореного розвитку екологічного сільгоспвиробництва і поряд з вирішенням проблем продовольчої самодостатності регіону не забезпечує збереження біорізноманіття та не гарантує чистоти поверхневих і підземних вод, які можуть забруднюватись залишками хімічних засобів захисту рослин та мінеральних добрив і цим самим погіршувати стан навколишнього середовища, туристично-рекреаційний потенціал макрорегіону.

Іноземні інвестори, які вкладають кошти в аграрний сектор прагнуть одержати максимальний прибуток та вирощують сільськогосподарські культури, застосовуючи інтенсивні технології та нехтуючи сівозмінами. В більшості випадків колективні сільгосппідприємства та агрофірми не займаються тваринництвом і внесення органіки під майбутній урожай з кожним роком в розрахунку на 1 га посівної площі зменшується (табл. 1). Вирощування монокультур, зменшення внесеної органіки призводить до ґрунтового, необхідності зростання доз внесених мінеральних добрив та засобів захисту рослин.

Можна констатувати, що за період з 1990 до 2010 року, незважаючи на зменшення загальних обсягів виробництва сільськогосподарської продукції внаслідок економічної кризи, процеси деградації ґрунтів не тільки не знизились, але навіть посилились. Це пов’язано із загальним зменшенням внесення органічних та мінеральних добрив, порушенням співвідношення між ними, що призводить до збільшення кількості кислих і солонцюватих ґрунтів, порушенням сівозмін і зменшення у сівозмінах посівних площ бобових культур, низьким рівнем агротехніки.

В регіоні зменшується асортимент продукції сільського господарства, що змушує завозити значну кількість сільгосппродукції з інших регіонів та країн, хоча вона раніше вирощувалась на місцевих полях і це дозволяло забезпечувати населення місцевими продуктами харчування високої якості та роботою в аграрному секторі економіки.

**Внесення добрив під сільськогосподарські культури
в агроформуваннях Івано-Франківської області**

Показник	1990	2000	2005	2006	2007	2008	2009	1990/2009 раз
Мінеральні добрива								
Усього внесено у поживних речовинах, тис.ц	794,0	51,0	30,7	40,0	49,4	80,7	81,6	
Удобрена площа під урожай, тис.га	322,7	70,2	40,0	43,6	45,8	69,1	69,8	
Частка удобреної площі, відсотків	97,5	41,7	51,8	61,1	66,3	72,9	69,2	
Внесено у поживних речовинах на 1 га посівної площі, кг	240,0	30,0	40,0	56,0	72,0	85,0	82,0	
Органічні добрива								
Усього внесено, тис.т	5064,1	480,1	128,5	130,8	90,9	117,6	106,2	
Удобрена площа, тис.га	78,2	8,9	2,6	3,1	2,5	6,9	5,0	
Частка удобреної площі, відсотків	23,6	5,3	3,4	4,3	3,6	7,2	5,0	
Внесено на 1 га посівної площі, т	15,3	2,8	1,7	1,8	1,3	1,2	1,1	

* Розраховано на основі даних Головного управління статистики в Івано-Франківській області [3].

Сталий агроекологічний розвиток повинен базуватися на системному підході до провадження сільгоспвиробництва. Поряд з екологічним землеробством необхідно впроваджувати екологічне тваринництво та переробку одержаної продукції згідно вимог до екологічно чистих продуктів харчування (Рис. 1.).

Екологічне тваринництво повинно сприяти встановленню рівноваги сільськогосподарських виробничих систем, при якій задовольняються потреби рослин в поживних речовинах і покращується органічний склад ґрунту. Таким чином екологічне тваринництво стимулює природну циркуляцію речовин між ґрунтом і рослиною, рослиною і твариною, а також твариною і ґрунтом. Виходячи з цієї концепції саме комплексне ведення сільгоспвиробництва на основі екологічного землеробства і тваринництва найбільш повно відповідає вимогам сталого агроекологічного розвитку. В результаті ви-

користання відновлюваних природних ресурсів (органічних добрив, зернобобові і кормові культури) стає можливим комбінування рослинництва і тваринництва, які взаємодоповнюють один одного і в результаті синергічного ефекту сприяють довгостроковому збереженню і покращенню родючості ґрунтів та одержанню високоякісних екологічно чистих продуктів харчування.

Запровадження екологічного землеробства в регіоні базуватиметься на застосуванні органічних добрив, біостимуляторів, біологічних засобів захисту рослин, а це:

- екологічне оздоровлення довкілля і поліпшення здоров'я населення;
- використання в боротьбі з шкідливими організмами їх природних ворогів: ентомофагів, паразитів, антагоністів і т. д.;
- відсутність резистентності у шкідливих організмів до застосовуваних препаратів;

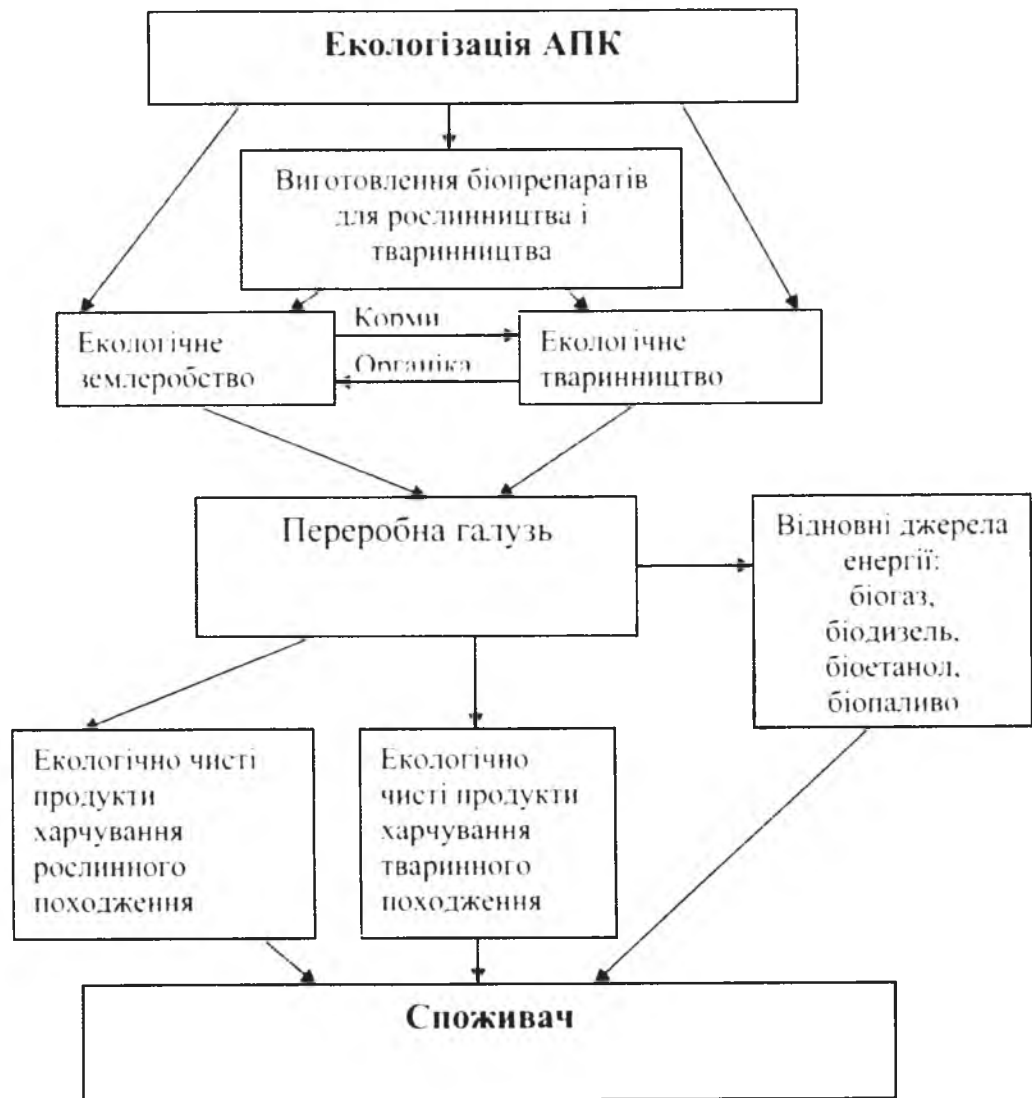

Рис.1. Концептуальні засади екологізації АПК Карпатського макрорегіону

- запобігання явищ забруднення ґрунту, води, повітря і продукції після застосування хімічних препаратів;
- зниження (на 25-100 %) доз мінеральних добрив;
- істотне покращення якості сільгосппродукції;
- можливість відмови від використання дорогих імпортованих пестицидів і агрохімікатів, значної економії коштів ;
- можливість переорієнтації господарств на більш рентабельне виробництво нових видів продукції, в т.ч. екологічно чистої;
- повноцінне використання всіх видів органічних відходів в агробіоценозах;
- підвищення родючості земель, оздоровлення ґрунтової мікробіоти;
- освоєння сівозмін з 2-3 полями багаторічних бобових трав;
- мінімальний обробіток ґрунту;

- посів сидеральних культур на зелене добриво (викосуміш, пелюшка, люпин, горох, олійна редька, біла гірчиця, гречка та ін.);
- використання органічних і бактеріальних добрив нового покоління (біогумус, фермвей, солома, торф, агробактерин, ризоагрін, діазофіт, мікосбактерин і ін.);
- обробка насіння і дворазове обприскування рослин під час вегетації біологічними регуляторами (вермістим, емістим і ін.);
- сертифікація землі і продукції сертифікаційними органами.

Важливим елементом екологізації сільгоспвиробництва є розвиток сучасної переробної галузі, яка відповідає вимогам стосовно виробництва екологічно чистих продуктів харчування без застосування хімічних речовин в вигляді консервантів, поліпшувачів, заміників хімічного походження.

Розвиток переробної галузі на принципах екологічності дозволить підвищити зайнятість сільського населення, зменшити антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище шляхом використання екологічної тари та упаковки. Крім цього переробка органічної продукції дозволить подовжити термін її придатності та збереження корисних властивостей.

Важливим напрямком екологізації АПК є розвиток біотехнологій з виробництва біологічних засобів захисту рослин, покращення родючості ґрунту та ветеринарних препаратів на основі лікарських рослин для лікування та профілактики захворювань у тварин.

З метою зменшення залежності сільгоспвиробників від коливання цін на пальне та ефективного використання сировини важливим напрямком розвитку АПК регіону є виробництво відновлюваних джерел енергії і в першу чергу біодизелю з ріпакової олії та біоетанолу з сільгоспкультур, для які мають сприятливі ґрунтово- кліматичні умови в макрорегіоні. З метою зменшення негативного впливу відходів тваринницьких ферм та зменшення затрат на енергоресурси, необхідно використовувати установки з виробництва біогазу.

Опора на екологізацію АПК надзвичайно важлива для локального комплексного господарювання в заповідних зонах та територіях які прилягають до національних природних парків.

Для збереження біорізноманіття та одержання більшої користі в місцях, які прилягають до заповідників, господарювання в заповідних зонах повинно бути тісно пов'язане з господарською діяльністю на сусідніх з нею територіях. Найбільш прийнятним варіантом сільськогосподарського використання прилеглих територій є екологічне землеробство та тваринництво.

Факторами, які сприятимуть процесам екологізації АПК є:

1. мала землезабезпеченість населення макрорегіону;
2. висока питома частка незайнятого сільського населення;
3. стратегія направлена на розвиток та використання значного туристично-рекреаційного потенціалу;

4. вигідне географічне розміщення;

5. участь макрорегіону в реалізації програм транскордонного співробітництва по реалізації програм збереження навколишнього природного середовища.

6. наявність потужної науково-дослідної бази, яка представлена вищими навчальними закладами та науково-дослідними інститутами макрорегіону.

IV. Висновки. Регіональна програма сталого агроекологічного розвитку має базуватися на органічному поєднанні природної (екологічної) та господарської (економічної) систем. Це потребує розробки нових еколого-економічних підходів до ведення сільськогосподарського виробництва. При розрахунку доцільності тих чи інших технологій, результатів діяльності та їх ефективності з точки зору довготривалих суспільних інтересів необхідно враховувати їх вплив на навколишнє природне середовище в довгостроковій перспективі. Важливим стимулом екологізації сільгоспвиробництва повинна бути зацікавленість населення в споживанні здорової їжі, що дозволить зменшити витрати на медицину та збільшити тривалість життя в Україні.

1. Малік М. Й., Хвесик М. А. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природоохоронного та екологічного агропромислового виробництва // Економіка АПК – 2010. – № 5. – С.3-12.

2. Зайчук Г. О. Виробництво екологічно чистих продуктів харчування як стратегічний напрям розвитку України/ Економіка і регіон. – 2009. – №1 (20). – С.100-105.

3. Сільське господарство Івано-Франківщини. Офіційний сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області <http://stat.if.ukrtel.net>.

4. Екологічна економіка та менеджмент сталого лісового господарства: розвиток трансдисциплінарного підходу до Карпатських гір // за ред. І. П. Соловія, В. С. Кітона. Монографія.-Львів: РВВ НЛТУ України, Видавництво ТзОВ «Ліга-Прес», 2009. – 432 с.

5. Щурік М. В. Трансформація земель сільського господарства Карпатського макрорегіону: Монографія.- Чернівці: Книги-XXI, 2005 – 352 с.

Strategies of agricultural production development in the Carpathian macroregion are considered. Conception of ecologization of agricultural complex of macroregion is offered. Basic directions of agriculture ecologization and factors that support their realization are analysed.